

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 4 marca 2020 r. *

Odesłanie prejudycjalne – Zbliżanie ustawodawstw – Usługi telekomunikacyjne – Wdrożenie zasady otwartej sieci telekomunikacyjnej – Dyrektywa 97/13/WE – Opłaty i należności mające zastosowanie do zezwoleń indywidualnych – System przejściowy ustanawiający opłatę wyższą od dozwolonej w dyrektywie 97/13/WE – Powaga rzeczy osądzonej związana z wyrokiem sądu wyższej instancji uznany za sprzeczny z prawem Unii

W sprawie C-34/19

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalny sąd administracyjny dla Lacjum, Włochy) postanowieniem z dnia 11 grudnia 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 stycznia 2019 r., w postępowaniu:

Telecom Italia SpA

przeciwko

Ministero dello Sviluppo Economico,

Ministero dell'Economia e delle Finanze

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.-C. Bonichot, prezes izby, R. Silva de Lapuerta (sprawozdawczyni), wiceprezes Trybunału, M. Safjan, C. Toader i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Tanchev,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu Telecom Italia SpA – F. Lattanzi, avvocato,
- w imieniu rządu włoskiego – G. Palmieri, w charakterze pełnomocnika, którą wspierał P. Gentili, avvocato dello Stato,
- w imieniu Komisji Europejskiej – L. Malferrari oraz L. Nicolae, w charakterze pełnomocników,

* Język postępowania: włoski.

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,
wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 22 dyrektywy 97/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 kwietnia 1997 r. w sprawie wspólnych przepisów ramowych dotyczących zezwoleń ogólnych i indywidualnych w sektorze usług telekomunikacyjnych (Dz.U. 1997, L 117, s. 15).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Telecom Italia SpA z jednej strony a Ministero dello Sviluppo Economico (ministerstwem rozwoju gospodarczego, Włochy) oraz Ministero dell'Economia e delle Finanze (ministerstwem gospodarki i finansów, Włochy) z drugiej strony, który to spór dotyczy nałożonego na Telecom Italia SpA obowiązku uiszczenia opłaty w oparciu o obroty za rok 1998.

Ramy prawne

Prawo Unii

- 3 Motywy 2, 12 i 26 dyrektywy 97/13 stanowiły:
 - „(2) komunikat Komisji z dnia 25 stycznia 1995 r. w sprawie konsultacji dotyczących zielonej księgi w sprawie liberalizacji infrastruktury telekomunikacyjnej i sieci telewizji kablowej potwierdził potrzebę ustanowienia przepisów na poziomie Wspólnoty w celu zapewnienia, by systemy zezwoleń ogólnych i zezwoleń indywidualnych były oparte na zasadzie proporcjonalności oraz były otwarte, przejrzyste i niedyskryminujące; rezolucja Rady z dnia 18 września 1995 r. w sprawie ustanowienia przyszłych ram regulacyjnych dla telekomunikacji [...] przyznaje, że ustanowienie, z poszanowaniem zasady pomocniczości, wspólnych zasad dotyczących systemów ogólnych zezwoleń i zezwoleń indywidualnych państw członkowskich, które będą oparte na zrównoważonych kategoriach praw i obowiązków, jest kluczowym elementem opracowania tych ram regulacyjnych w Unii; zasady te powinny obejmować wszystkie zezwolenia wymagane do świadczenia wszelkich usług telekomunikacyjnych oraz do ustanowienia lub eksploatacji wszelkiej infrastruktury umożliwiającej świadczenie usług telekomunikacyjnych;
 - [...]
 - (12) wszelkie opłaty lub należności nakładane na przedsiębiorstwa w ramach postępowań dotyczących zezwoleń muszą być oparte na obiektywnych, niedyskryminacyjnych i przejrzystych kryteriach;
 - [...]
 - (26) niniejsza dyrektywa ma zastosowanie zarówno do istniejących, jak i przyszłych zezwoleń; niektóre zezwolenia zostały przyznane na okresy przekraczające dzień 1 stycznia 1999 r.; dotyczące takich zezwoleń przepisy, które są sprzeczne z prawem wspólnotowym, w szczególności te, które przyznają posiadaczom specjalne lub wyłączne prawa, są – zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości – nieskuteczne od dnia wskazanego w odpowiednich środkach wspólnotowych; w przypadku innych praw, które nie naruszają interesów innych przedsiębiorstw na mocy prawa wspólnotowego, państwa członkowskie mogą przedłużyć ich ważność, aby uniknąć roszczeń o odszkodowanie” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej dyrektywy poniżej].

4 Artykuł 3 ust. 3 tej dyrektywy stanowił:

„Państwa członkowskie zapewniają, aby możliwe było świadczenie usług lub działanie sieci telekomunikacyjne albo bez zezwolenia, albo na podstawie zezwolenia ogólnego w razie potrzeby uzupełnionego o zapisy dotyczące praw i obowiązków wymagających indywidualnej oceny kandydatów i skutkujących wydaniem indywidualnego zezwolenia lub indywidualnych zezwoleń [...]”.

5 Artykuł 6 rzeczonyj dyrektywy, zatytułowany „Opłaty i należności mające zastosowanie do postępowań w sprawie zezwoleń ogólnych”, stanowił:

„Bez wpływu na wkład finansowy w świadczenie usług powszechnych zgodnie z załącznikiem państwa członkowskie zapewniają, aby wszelkie opłaty nakładane na przedsiębiorstwa z tytułu postępowań w sprawie zezwoleń ogólnych miały na celu jedynie pokrycie kosztów administracyjnych dotyczących wydawania, zarządzania, kontroli i wdrożenia systemu zezwoleń ogólnych. Opłaty te są publikowane w sposób odpowiedni i wystarczająco szczegółowy, aby umożliwić łatwy do nich dostęp”.

6 Artykuł 11 tej samej dyrektywy, zatytułowany „Opłaty i należności mające zastosowanie do zezwoleń indywidualnych”, miał następujące brzmienie:

„1. Państwa członkowskie zapewniają, by wszelkie opłaty nakładane na przedsiębiorstwa z tytułu postępowań w sprawie zezwoleń miały na celu jedynie pokrycie kosztów administracyjnych poniesionych w procesie wydawania, zarządzania, kontroli i stosowania odpowiednich indywidualnych zezwoleń. Opłaty związane z indywidualnym zezwoleniem powinny być proporcjonalne do nakładu pracy i podlegają publikacji w odpowiedni i wystarczająco szczegółowy sposób, by umożliwić łatwy do nich dostęp.

2. Niezależnie od ust. 1 w przypadku zasobów rzadkich państwa członkowskie mogą zezwolić krajowym organom regulacyjnym na nakładanie opłat w celu uwzględnienia konieczności zapewnienia optymalnego wykorzystania tych zasobów. Opłaty te mają niedyskryminacyjny charakter i uwzględniają w szczególności konieczność wspierania rozwoju innowacyjnych usług oraz konkurencji”.

7 Artykuł 22 dyrektywy 97/13, zatytułowany „Zezwolenia istniejące w dniu wejścia w życie niniejszej dyrektywy”, przewidywał:

„1. Państwa członkowskie podejmą wszelkie niezbędne starania w celu dostosowania zezwoleń istniejących w chwili wejścia w życie niniejszej dyrektywy do jej postanowień przed dniem 1 stycznia 1999 r.

2. W przypadku gdy stosowanie przepisów niniejszej dyrektywy wymagać będzie zmian warunków istniejących zezwoleń, państwa członkowskie mogą przedłużyć ważność tych warunków – z wyjątkiem warunków przyznających prawa specjalne lub wyłączone, które zostały uchylone lub powinny zostać uchylone na mocy przepisów wspólnotowych – o ile nie wpłynie to niekorzystnie na prawa innych przedsiębiorstw podlegających przepisom wspólnotowym, w tym niniejszej dyrektywie. W takich przypadkach państwa członkowskie powiadamiają Komisję o podjętych w tym zakresie środkach, podając uzasadnienie.

3. Bez uszczerbku dla ust. 2 zobowiązania wynikające z zezwoleń istniejących w dniu wejścia w życie niniejszej dyrektywy, które do dnia 1 stycznia 1999 r. nie zostaną dostosowane do przepisów niniejszej dyrektywy, staną się bezskuteczne.

W uzasadnionych przypadkach Komisja może zezwolić państwom członkowskim, na ich wniosek, na przesunięcie tego terminu”.

- 8 Artykuł 25 tej dyrektywy, zatytułowany „Wdrażanie dyrektywy”, w akapicie pierwszym stanowił:

„Państwa członkowskie wprowadzają w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy i ogłaszają warunki i procedury związane z zezwoleniami w możliwie najszybszym terminie, jednak nie później niż do dnia 31 grudnia 1997 r. Niezwłocznie powiadamiają o tym Komisję”.

- 9 Artykuł 26 wspomnianej dyrektywy, zatytułowany „Wejście w życie”, przewidywał:

„Niniejsza dyrektywa wchodzi w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej*”.

Prawo włoskie

Kodeks pocztowy i telekomunikacyjny

- 10 Do czasu transpozycji dyrektywy 97/13 publiczne usługi telekomunikacyjne we Włoszech były zastrzeżone dla państwa na mocy art. 1 akapit pierwszy codice postale e delle telecomunicazioni (kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego), stanowiącego załącznik do decreto del presidente della Repubblica n. 156 – Approvazione del testo unico delle disposizioni legislative in materia postale, di bancoposta e di telecomunicazioni (dekretu prezydenta Republiki nr 156 w sprawie przyjęcia jednolitego tekstu zawierającego przepisy prawne dotyczące poczty, banku pocztowego i telekomunikacji) z dnia 29 marca 1973 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 113 z dnia 3 maja 1973 r.).
- 11 Zgodnie z art. 188 kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego:
- „Koncesjonariusz zobowiązany jest do wnoszenia na rzecz państwa opłaty rocznej w zakresie określonym w niniejszym dekrete, w rozporządzeniu lub umowie koncesyjnej”.
- 12 Opłatę tę obliczano proporcjonalnie do przychodów brutto z działalności stanowiącej przedmiot koncesji, po odliczeniu kwot zapłaconych operatorowi sieci publicznej.

Dekret nr 318/1997

- 13 Dyrektywa 97/13 została transponowana w szczególności w drodze decreto del presidente della Repubblica n. 318 – Regolamento per l’attuazione di direttive comunitarie nel settore delle telecomunicazioni (dekretu prezydenta Republiki nr 318 – rozporządzenia w sprawie wykonania dyrektyw europejskich w sektorze telekomunikacji) z dnia 19 września 1997 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 221 z dnia 22 września 1997 r.) (zwanego dalej „dekretem nr 318/97”).
- 14 Artykuł 2 ust. 3–6 dekretu nr 318/1997 stanowi:
- „3. Do dnia 1 stycznia 1998 r. prawa specjalne i wyłączne dotyczące świadczenia usługi telefonii głosowej oraz instalowania i udostępniania związanych z nią publicznych sieci telekomunikacyjnych pozostają w mocy [...].
4. Koncesje do użytku publicznego i zezwolenia, o których mowa w art. 184 ust. 1 kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego, istniejące w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia, muszą zostać zmienione, z inicjatywy [krajowego organu regulacyjnego], do dnia 1 stycznia 1999 r. w celu dostosowania do przepisów w nim zawartych.

5. W przypadku gdy stosowanie przepisów niniejszego rozporządzenia wymagać będzie zmian warunków istniejących koncesji i zezwoleń, warunki, które zostały uchylone lub powinny zostać uchylone na mocy niniejszego rozporządzenia, pozostają w mocy, z wyjątkiem warunków przyznających prawa specjalne lub wyłączne, o ile nie wpłynie to niekorzystnie na prawa innych przedsiębiorstw wynikające z przepisów wspólnotowych.

6. Z zastrzeżeniem postanowień ust. 4 i 5 zobowiązania wynikające z koncesji i zezwoleń istniejących w chwili wejścia w życie niniejszego rozporządzenia niezgodne z jego przepisami tracą skuteczność z dniem 1 stycznia 1999 r.”.

15 Artykuł 6 ust. 20 tego dekretu przewiduje:

„[...] opłata nakładana na przedsiębiorstwa z tytułu postępowań w sprawie udzielenia indywidualnych zezwoleń ma na celu wyłącznie pokrycie kosztów administracyjnych związanych z badaniem sprawy, kontrolą świadczenia usług i przestrzegania warunków ustanowionych dla samych zezwoleń [...]”.

16 Artykuł 21 ust. 2 omawianego dekretu ma następujące brzmienie:

„Z wyjątkiem przypadków wyraźnie przewidzianych w niniejszym rozporządzeniu nadal mają zastosowanie przepisy obowiązujące w odniesieniu do telekomunikacji. W szczególności nadal mają zastosowanie, w celach określonych w art. 6 ust. 20 i 21 oraz do czasu podjęcia odmiennej decyzji przez [krajowy organ regulacyjny], przepisy, o których mowa w art. 188 kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego”.

Ustawa nr 448 z dnia 23 grudnia 1998 r.

17 Zgodnie z art. 20 ust. 3 legge n. 448: – Misure di finanza pubblica per la stabilizzazione e lo sviluppo (ustawy nr 448 zawierającej przepisy z zakresu finansów publicznych mające na celu zapewnienie stabilizacji i rozwoju) z dnia 23 grudnia 1998 r. (dodatek zwyczajny do GURI nr 302 z dnia 29 grudnia 1998 r.):

„Od dnia 1 stycznia 1999 r. przepisy art. 188 [kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego] nie mają zastosowania w odniesieniu do podmiotów świadczących publiczne usługi telekomunikacyjne”.

18 Na mocy art. 20 ust. 4 tej ustawy art. 21 ust. 2 dekretu nr 318/1997 został uchylony.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

19 Telecom Italia była wyłącznym koncesjonariuszem publicznych usług telekomunikacyjnych na mocy art. 188 kodeksu pocztowego i telekomunikacyjnego.

20 Notą Ministero delle Comunicazioni (ministerstwa łączności, Włochy) z dnia 9 lipca 2003 r. Telecom Italia została wezwana do zapłaty kwoty 31 118 630,05 EUR jako pozostałej części opłaty koncesyjnej za rok obrachunkowy 1997 oraz kwoty 41 025 043,06 EUR jako pozostałej części opłaty koncesyjnej za rok obrachunkowy 1998.

21 Telecom Italia zaskarżyła tę notę do Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalnego sądu administracyjnego dla Lacjum, Włochy), który skierował do Trybunału Sprawiedliwości pytanie prejudycjalne, które doprowadziło do wydania wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).

- 22 W pkt 45 wspomnianego wyroku Trybunał stwierdził, że dyrektywa 97/13 stoi na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie wymagało od operatora będącego dawnym uprawnionym z tytułu prawa wyłącznego w zakresie publicznych usług telekomunikacyjnych ponoszenia obciążenia finansowego odpowiadającego kwocie wymaganej uprzednio w zamian za przyznanie tego prawa wyłącznego przez rok po upływie ostatecznego terminu wyznaczonego na dokonanie transpozycji tej dyrektywy do prawa krajowego, tj. do dnia 31 grudnia 1998 r.
- 23 W świetle owego wyroku sąd odsyłający stwierdził w wyroku nr 11386 z dnia 15 grudnia 2008 r., że opłata za rok 1998 była należna.
- 24 Wyrok ten został zaskarżony przez Telecom Italia przed Consiglio di Stato (radę stanu, Włochy), który wyrokiem nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. potwierdził zgodność z prawem Unii obowiązku uiszczenia opłaty abonamentowej za rok 1998, w szczególności w świetle wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).
- 25 Uważając, że poniosła szkodę w wyniku dokonania przez Consiglio di Stato (radę stanu, Włochy) błędnej wykładni wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), Telecom Italia, z tytułu odpowiedzialności cywilnej w związku z niewłaściwym wykonaniem funkcji sądowej, pozwała państwo włoskie do Corte d'appello di Roma (sądu apelacyjnego w Rzymie, Włochy), który orzeczeniem z dnia 31 stycznia 2012 r. uwzględnił skargę wniesioną przez tę spółkę i stwierdził oczywiste naruszenie prawa Unii.
- 26 W następstwie tego orzeczenia Telecom Italia, w skardze będącej przedmiotem w postępowaniu głównym, zwraca się do sądu odsyłającego o stwierdzenie, że kwoty żądane z tytułu opłaty za 1998 r. również nie są należne, i w konsekwencji o uchylenie powagi rzeczy osądzonej wyroku Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r.
- 27 W tym kontekście sąd krajowy ma wątpliwości co do zakresu stosowania dyrektywy 97/13 i co do tego, czy przepisy krajowe i ich wykładnia dokonana przez Consiglio di Stato (radę stanu) są zgodne z prawem Unii.
- 28 Z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że zgodnie z wykładnią dokonaną przez Consiglio di Stato (radę stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. Telecom Italia była zobowiązana do uiszczenia opłaty za rok 1998, ponieważ opłata ta stanowiła świadczenie wzajemne za koncesję na usługę telekomunikacyjną i bezsporne było, że w owym roku Telecom Italia nadal była koncesjonariuszem i świadczyła taką usługę, choć nie wyłącznie.
- 29 W tym względzie z postanowienia odsyłającego wynika, że opłata za rok 1998 została obliczona na podstawie obrotu Telecom Italia, nie zaś na podstawie kosztów administracyjnych i kosztów kontroli, o których mowa w art. 6 i 11 dyrektywy 97/13. Jednak zdaniem sądu odsyłającego nie można wykluczyć, że z wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106) wynika, iż po wejściu w życie tej dyrektywy obciążenia pieniężne, które mogły być nakładane na przedsiębiorstwa w sektorze usług telekomunikacyjnych, były regulowane wyłącznie przez te artykuły.
- 30 Z powyższego wynika, zdaniem sądu odsyłającego, że wykładnia dokonana przez Consiglio di Stato (radę stanu) może być sprzeczna z orzecnictwem ustalonym przez Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106), a w takim wypadku zastanawia się on, jakie byłyby tego konsekwencje, skoro wyrok Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. stał się prawomocny i w związku z tym, zgodnie z prawem krajowym, ma powagę rzeczy osądzonej.

31 W tych okolicznościach Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalny sąd administracyjny dla Lacjum) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

- „1) Czy art. 22 ust. 3 dyrektywy 97/13 [...] można interpretować w ten sposób, że zezwala on, również w odniesieniu do roku 1998, na utrzymanie obowiązku uiszczenia opłaty lub wynagrodzenia odpowiadającego – proporcjonalnie do takiej samej części obrotów – opłacie lub wynagrodzeniu należnemu na podstawie systemu obowiązującego przed wejściem w życie wspomnianej dyrektywy?
- 2) Czy w świetle wyroków wydanych przez Trybunał w dniu 18 września 2003 r. w sprawach połączonych C-292/01 i C-293/01 [Albacom e Infostrada, EU:C:2003:480] oraz w dniu 21 lutego 2008 r. w sprawie C-296/06 [Telecom Italia, EU:C:2008:106] dyrektywa 97/13 [...] stoi na przeszkodzie wyrokowi sądu krajowego mającemu powagę rzeczy osądzonej, wynikającemu z błędnej interpretacji lub nieuwzględnienia rzeczowej dyrektywy, w związku z czym od stosowania owego wyroku sądu krajowego może odstąpić inny sąd orzekający w sporze, którego przedmiotem jest taki sam materialny stosunek prawny, lecz który różni się ze względu na pomocniczy charakter żądanej zapłaty w stosunku do zapłaty będącej przedmiotem sporu w postępowaniu, w którym wydano wyrok mający powagę rzeczy osądzonej?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania pierwszego

- 32 W pytaniu pierwszym sąd odsyłający zastanawia się w istocie, czy wykładni art. 22 ust. 3 dyrektywy 97/13 należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym przedłużającym obowiązywanie, w odniesieniu do roku 1998, nałożonego na przedsiębiorstwo telekomunikacyjne będące posiadaczem istniejącego w dniu wejścia w życie tej dyrektywy zezwolenia zobowiązania do uiszczenia opłaty obliczonej na podstawie obrotu, nie zaś jedynie na podstawie kosztów administracyjnych wydawania, zarządzania, kontroli i wdrożenia systemu zezwoleń ogólnych i indywidualnych.
- 33 W wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106) Trybunał miał już okazję zbadać zgodność z dyrektywą 97/13 rocznego obciążenia finansowego nałożonego na Telecom Italia, dawną posiadaczkę wyłącznego prawa do świadczenia publicznych usług telekomunikacyjnych we Włoszech.
- 34 We wspomnianym wyroku Trybunał stwierdził, że dyrektywę 97/13 należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie temu, by państwo członkowskie wymagało od operatora będącego dawnym uprawnionym z tytułu prawa wyłącznego w zakresie publicznych usług telekomunikacyjnych, który stał się posiadaczem ogólnego zezwolenia, ponoszenia takiego obciążenia finansowego jak należność będąca przedmiotem sporu w postępowaniu przed sądem krajowym, odpowiadającego sumie wymaganej uprzednio w zamian za przyznanie tego prawa wyłącznego, przez rok po upływie ostatecznego terminu wyznaczonego na dokonanie transpozycji tej dyrektywy do prawa krajowego, tj. do dnia 31 grudnia 1998 r.
- 35 W następstwie tej odpowiedzi Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalny sąd administracyjny dla Lacjum) orzekł jednak w wyroku nr 11386 z dnia 15 grudnia 2008 r., że uiszczenie opłaty za rok 1998 jest zgodne z dyrektywą 97/13, co zostało potwierdzone przez Consiglio di Stato (radę stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r.

- 36 W tym kontekście sąd krajowy ma wątpliwości co do zakresu stosowania dyrektywy 97/13, w szczególności jej art. 22, i zastanawia się, czy przepisy krajowe, zgodnie z ich wykładnią dokonaną przez Consiglio di Stato (radę stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., są zgodne z prawem Unii.
- 37 W tym względzie należy przypomnieć z jednej strony, że zgodnie z art. 26 dyrektywy 97/13 dyrektywa ta weszła w życie dwudziestego dnia po jej opublikowaniu w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich*, to znaczy w dniu 27 maja 1997 r. Artykuł 25 tej dyrektywy wymagał, aby państwa członkowskie wprowadziły w życie przepisy niezbędne do wykonania tej dyrektywy najpóźniej do dnia 31 grudnia 1997 r.
- 38 Z drugiej strony, zgodnie z art. 3 ust. 3 dyrektywy 97/13, państwa członkowskie zapewniają, by usługi lub sieci telekomunikacyjne mogły być świadczone albo bez zezwolenia albo na podstawie zezwolenia ogólnego lub zezwolenia indywidualnego. Artykuł 6 tej dyrektywy przewiduje, w odniesieniu do zezwoleń ogólnych, że oprócz wkładu finansowego w świadczenie usług powszechnych zgodnie z załącznikiem do tej dyrektywy państwa członkowskie zapewniają, by wszelkie opłaty nakładane na przedsiębiorstwa z tytułu postępowań w sprawie zezwoleń ogólnych miały na celu jedynie pokrycie kosztów administracyjnych dotyczących wydawania, zarządzania, kontroli i wdrożenia systemu zezwoleń ogólnych. To samo odnosi się do obciążeń pieniężnych przewidzianych w art. 11 tej dyrektywy w odniesieniu do indywidualnych zezwoleń, z jedynym wyjątkiem dotyczącym możliwości nakładania opłat w przypadku korzystania z ograniczonych zasobów, jak przewidziano w ust. 2 tego artykułu.
- 39 Ponadto, zważywszy, że – jak wynika z jej motywu 26 – dyrektywa 97/13 ma zastosowanie zarówno do zezwoleń istniejących, jak i do przyszłych, art. 22 tej dyrektywy ustanowił system przejściowy dla zezwoleń istniejących w dniu jej wejścia w życie. Zatem, po pierwsze, zgodnie z art. 22 ust. 1 przyznany został dodatkowy roczny termin, upływający w dniu 1 stycznia 1999 r., na dostosowanie istniejących zezwoleń. Po drugie, w art. 22 ust. 2 przewidziano możliwość przedłużenia ważności warunków związanych z istniejącymi zezwoleniami, pod warunkiem jednak, że warunki te nie przyznają specjalnych lub wyłącznych praw, które zostały lub muszą zostać uchylone na mocy prawa Unii, oraz że takie przedłużenie ważności nie narusza praw, które inne przedsiębiorstwa wywodzą z prawa Unii. Wreszcie art. 22 ust. 3 stanowi, że zobowiązania, o których mowa, należy doprowadzić do zgodności z rzezoną dyrektywą do dnia 1 stycznia 1999 r., pod rygorem uznania ich za bezskuteczne, chyba że dane państwo członkowskie uzyskało na swój wniosek przedłużenie tego terminu przez Komisję.
- 40 W związku z tym, zgodnie z systemem przejściowym przewidzianym w art. 22 dyrektywy 97/13, w roku 1998 państwa członkowskie mogły albo przedłużyć ważność warunków ustanowionych dla istniejących zezwoleń, z wyjątkiem tych, które przyznają prawa specjalne lub wyłączne, albo uzyskać od Komisji odroczenie daty dostosowania się do dyrektywy 97/13.
- 41 W niniejszym przypadku z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że na mocy noty ministerstwa łączności z dnia 9 lipca 2003 r. przedsiębiorstwo Telecom Italia zostało zobowiązane do zapłaty kwoty 41 025 043,06 EUR jako pozostałej części opłaty koncesyjnej za rok obrachunkowy 1998. Nota ta została potwierdzona przez Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (regionalny sąd administracyjny dla Lacjum) wyrokiem nr 11386 z dnia 15 grudnia 2008 r., a następnie przez Consiglio di Stato (radę stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., które to sądy uznały, że uiszczenie opłaty za rok 1998 jest zgodne z dyrektywą 97/13.
- 42 Jednakże taka dokonana przez te sądy wykładnia nie jest oparta na przepisach dyrektywy 97/13 i nie może zostać utrzymana.

- 43 W istocie, w pierwszej kolejności, Trybunał orzekł w pkt 28 wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., *Telecom Italia* (C-296/06, EU:C:2008:106), że art. 22 dyrektywy 97/13 nie dotyczy w sposób wyraźny obciążeń finansowych mających zastosowanie do przedsiębiorstw telekomunikacyjnych będących posiadaczami zezwoleń zarówno ogólnych, jak i indywidualnych. Jedynie art. 6 i 11 tej dyrektywy poświęcone są wyraźnie temu zagadnieniu.
- 44 W drugiej kolejności – Trybunał w pkt 32 i 34 rzeczonego wyroku stwierdził, po pierwsze, że cel art. 22 dyrektywy 97/13 nie ma nic wspólnego z utrzymywaniem obciążenia finansowego związanego z dawnym prawem wyłącznym, a po drugie, że jeżeli państwo członkowskie nie uzyskało zezwolenia Komisji na utrzymanie praw specjalnych lub wyłącznych w dziedzinie telekomunikacji, art. 22 ust. 2 tej dyrektywy wyklucza utrzymywanie warunków przyznających takie prawa po dniu 31 grudnia 1997 r. Jeżeli zaś znosi się pewne prawo, to jego zniesienie powinno zwykle znajdować odbicie w stosowaniu obciążenia finansowego, które stanowi świadczenie wzajemne za to prawo.
- 45 W trzeciej kolejności – w pkt 36 owego wyroku Trybunał uznał, że obowiązek mający postać należności związanej z dawnym prawem wyłącznym nie mieści się w zakresie przedmiotowym zobowiązań, o których mowa w art. 22 ust. 3 dyrektywy 97/13, i nie można takiej należności utrzymywać w mocy po dniu 31 grudnia 1997 r. na podstawie art. 25 tej dyrektywy.
- 46 Prawdą jest, iż w pkt 38 wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., *Telecom Italia* (C-296/06, EU:C:2008:106) Trybunał orzekł, że do sądu krajowego należy ustalenie, czy należność będąca przedmiotem sporu w postępowaniu głównym jest związana z prawem wyłącznym dotyczącym usługi telekomunikacji publicznej przyznanym przedsiębiorstwu *Telecom Italia* przed wejściem w życie dyrektywy 97/13.
- 47 Niemniej jednak to odesłanie do sądu krajowego powinno uwzględniać fakt, że – jak stwierdził Trybunał w pkt 39 tego samego wyroku – jeżeli przyjąć, iż taka należność nie jest związana z prawem wyłącznym przyznanym przed wejściem w życie dyrektywy 97/13, należałoby zbadać, czy tego rodzaju obciążenie stanowi „zobowiązanie” w rozumieniu art. 22 ust. 3 tej dyrektywy, do którego można zastosować wyjątek w nim przewidziany.
- 48 Jednakże, jak stwierdzono w pkt 43 niniejszego wyroku, jedynie art. 6 i 11 dyrektywy 97/13 dotyczą obciążeń finansowych mających zastosowanie do przedsiębiorstw posiadających zezwolenie w dziedzinie usług telekomunikacyjnych. Jeśli chodzi o zezwolenia indywidualne, art. 11 ust. 1 tej dyrektywy stanowi, że opłaty nakładane przez państwa członkowskie na przedsiębiorstwa będące posiadaczami tych zezwoleń mają na celu jedynie pokrycie kosztów administracyjnych poniesionych w związku z wdrożeniem tych zezwoleń. Podobnie dzieje się w przypadku opłat nakładanych przez państwa członkowskie z racji zezwoleń ogólnych na mocy art. 6 dyrektywy 97/13, który przewiduje ponadto jedyną inną formę wkładu finansowego, a mianowicie wkłady związane ze świadczeniem usługi powszechnej (wyrok z dnia 21 lutego 2008 r., *Telecom Italia*, C-296/06, EU:C:2008:106, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 49 W tym względzie z orzecznictwa Trybunału wynika, że dyrektywa 97/13 ustanawia nie tylko zasady odnoszące się w szczególności do procedury udzielania zezwoleń i treści tych zezwoleń, ale także do charakteru, a nawet zakresu obciążeń pieniężnych związanych z tymi procedurami, które państwa członkowskie mogą nakładać na przedsiębiorstwa w sektorze usług telekomunikacyjnych. Jednakże dyrektywa ta zostałaby pozbawiona skuteczności, gdyby państwa członkowskie mogły swobodnie określać obciążenia podatkowe, które mają być ponoszone przez przedsiębiorstwa w tym sektorze (zob. podobnie wyrok z dnia 18 września 2003 r., *Albacom i Infostrada*, C-292/01 i C-293/01, EU:C:2003:480, pkt 36, 38).
- 50 Obciążenia takie, inne niż przewidziane w art. 6 i 11 dyrektywy 97/13, skutkowałyby znacznym podwyższeniem opłat i należności, do których nakładania państwa członkowskie są wyraźnie upoważnione na mocy tej dyrektywy, i stanowiłyby istotną przeszkodę w swobodnym świadczeniu

usług telekomunikacyjnych, co jest sprzeczne z celami, do których dąży prawodawca Unii, i nie mieścić się we wspólnych ramach ustanowionych przez tę dyrektywę (zob. podobnie wyrok z dnia 18 września 2003 r., Albacom i Infostrada, C-292/01 i C-293/01, EU:C:2003:480, pkt 40, 41).

- 51 W konsekwencji pojęcie „warunków istniejących zezwoleń” w rozumieniu art. 22 ust. 2 dyrektywy 97/13, mogących korzystać z przedłużenia ich ważności w roku 1998, odnosi się do różnych praw i zobowiązań, nie obejmuje jednak obciążeń pieniężnych nałożonych na przedsiębiorstwa telekomunikacyjne będące posiadaczami zezwoleń. Pojęcie to obejmuje termin „zobowiązanie” w rozumieniu art. 22 ust. 3 tej dyrektywy, który nie może zatem odnosić się do nałożonego na przedsiębiorstwo telekomunikacyjne obciążenia pieniężnego niezwiązanego z warunkami wykonywania zezwolenia udzielonego temu przedsiębiorstwu (zob. podobnie wyrok z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia, C-296/06, EU:C:2008:106, pkt 41, 43, 44).
- 52 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze trzeba odpowiedzieć, iż wykładni art. 22 ust. 3 dyrektywy 97/13 należy dokonywać w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom krajowym przedłużającym obowiązywanie, w odniesieniu do roku 1998, nałożonego na przedsiębiorstwo telekomunikacyjne będące posiadaczem istniejącego w dniu wejścia w życie tej dyrektywy zezwolenia zobowiązania do uiszczenia opłaty obliczonej na podstawie obrotu, nie zaś jedynie na podstawie kosztów administracyjnych wydawania, zarządzania, kontroli i wdrożenia systemu zezwoleń ogólnych i indywidualnych.

W przedmiocie pytania drugiego

- 53 W pytaniu drugim sąd odsyłający zastanawia się w istocie, czy wykładni prawa Unii należy dokonywać w ten sposób, że zobowiązuje ono sąd krajowy do odstąpienia od stosowania krajowych przepisów proceduralnych przyznających powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu sądowemu, jeżeli umożliwiłoby to zaradzenie naruszeniu przepisu prawa Unii.
- 54 Na wstępie należy wskazać, że z akt sprawy przed Trybunałem nie wynika jasno, iż powaga rzeczy osądzonej wyroku Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. ma – w odniesieniu do postępowania głównego – charakter wiążący dla sądu odsyłającego.
- 55 W tym względzie Telecom Italia i Komisja uważają, że przedmiot sprawy, która doprowadziła do wydania wyroku Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., i przedmiot postępowania głównego są różne, ponieważ pierwsza sprawa dotyczyła istnienia długu, natomiast postępowanie główne dotyczy pozostałej do zapłaty części tego długu, a zatem nie powstała kwestia powagi rzeczy osądzonej. Rząd włoski – przeciwnie – twierdzi, że tożsamość stron i kwestii podniesionych w postępowaniu głównym oraz kwestii rozstrzygniętych wspomnianym wyrokiem Consiglio di Stato (rady stanu) wymagają, aby sąd odsyłający zastosował się do tego wyroku na mocy powagi rzeczy osądzonej.
- 56 Należy zaś przypomnieć, że w odniesieniu do wykładni przepisów krajowego porządku prawnego Trybunał jest w zasadzie zobowiązany oprzeć się na stwierdzeniach wynikających z postanowienia odsyłającego. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunał nie jest właściwy do dokonywania wykładni prawa krajowego państwa członkowskiego (wyrok z dnia 10 stycznia 2019 r., ET, C-97/18, EU:C:2019:7, pkt 24).
- 57 Z postanowienia odsyłającego wynika, że spór będący przedmiotem postępowania głównego opiera się na tym samym materialnym stosunku prawnym co stosunek, który doprowadził do wydania wyroku Consiglio di Stato (Rady Stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., ale różni się od sprawy, która doprowadziła do wydania tego wyroku, ze względu na pomocniczy charakter żądanej płatności w odniesieniu do płatności, której dotyczyła ta sprawa. W każdym wypadku do sądu krajowego należy

zbadanie, czy zgodnie z prawem krajowym powaga rzeczy osądzonej wiążąca się z tym wyrokiem obejmuje niniejszą sprawę lub jej elementy, a jeśli tak – zbadanie skutków przewidzianych przez to prawo.

- 58 Z braku uregulowań Unii w tym zakresie tryb wykonania zasady powagi rzeczy osądzonej należy bowiem do wewnętrznego porządku prawnego państw członkowskich na mocy zasady ich autonomii proceduralnej. Nie może on być jednak mniej korzystny od trybu dotyczącego podobnych sytuacji w prawie krajowym (zasada równoważności) ani praktycznie uniemożliwiać lub nadmiernie utrudniać wykonywania uprawnień przyznanych przez porządek prawny Unii (zasada skuteczności) (wyrok z dnia 3 września 2009 r., Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 24).
- 59 W tej sytuacji jeżeli sąd krajowy uzna, że powaga rzeczy osądzonej wyroku Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. nie ma decydującego znaczenia dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym, zadaniem owego sądu będzie dokonanie wykładni właściwego prawa krajowego na ile to możliwe w świetle brzmienia i celu dyrektywy 97/13, aby wypełnić wynikające z niej obowiązki. Jak wynika z utrwalonego orzecznictwa Trybunału, obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem Unii jest nierozdzielnie związany z systemem traktatu FUE, ponieważ umożliwia sądom krajowym zapewnienie, w ramach ich właściwości, pełnej skuteczności prawa Unii przy rozpoznawaniu zawisłych przed nimi sporów. Wymaga on jednak, aby w razie potrzeby sąd krajowy wziął pod uwagę całokształt prawa krajowego celem dokonania oceny, w jakim stopniu prawo to może zostać zastosowane w taki sposób, który nie prowadziłby do rezultatu sprzecznego z prawem Unii, w szczególności z dyrektywą 97/13 (zob. podobnie wyrok z dnia 8 listopada 2016 r., Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, pkt 59, 66).
- 60 Należy wyjaśnić, że wymóg dokonywania wykładni zgodnie z prawem Unii obejmuje obowiązek zmiany – w razie potrzeby – przez sądy krajowe, w tym orzekające w ostatniej instancji, utrwalonego orzecznictwa, jeżeli opiera się ono na wykładni prawa krajowego niezgodnej z prawem Unii (zob. podobnie wyrok z dnia 11 września 2018 r., IR, C-68/17, EU:C:2018:696, pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 61 Sąd krajowy nie może zatem skutecznie stwierdzić, że nie można dokonać wykładni przepisu prawa krajowego zgodnie z prawem Unii jedynie ze względu na to, iż przepis ten był interpretowany w sposób niezgodny z prawem Unii lub był w taki sposób stosowany przez właściwe organy krajowe (wyrok z dnia 24 czerwca 2019 r., Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, pkt 79).
- 62 W niniejszej sprawie, jak wynika z odpowiedzi na pytanie pierwsze, Consiglio di Stato (rada stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., orzekając, że opłata wymagana za rok 1998 od Telecom Italia, posiadacza zezwolenia istniejącego w dniu wejścia w życie dyrektywy 97/13, była należna, dokonał, jak wynika z odpowiedzi na pierwsze pytanie prejudycjalne, wykładni prawa krajowego w sposób niezgodny z prawem Unii, którego wykładni dokonał Trybunał w wyroku z dnia 21 lutego 2008 r., Telecom Italia (C-296/06, EU:C:2008:106).
- 63 W konsekwencji w sytuacji rozpatrywanej w pkt 59 niniejszego wyroku do sądu odsyłającego należałoby zapewnienie pełnej skuteczności prawa Unii, w razie potrzeby z odstępniem z własnej inicjatywy od stosowania wykładni przyjętej przez Consiglio di Stato (radę stanu) w wyroku nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r., ponieważ nie jest ona zgodna z prawem Unii (wyrok z dnia 8 listopada 2016 r., Ognyanov, C-554/14, EU:C:2016:835, pkt 70).
- 64 Natomiast jeżeli sąd odsyłający uzna, że zgodnie z prawem krajowym powaga rzeczy osądzonej wyroku Consiglio di Stato (rady stanu) nr 7506 z dnia 1 grudnia 2009 r. obejmuje postępowanie główne i tym samym określa rozstrzygnięcie, jakie należy w nim przyjąć, należy przypomnieć o znaczeniu, jakie ma – zarówno w porządku prawnym Unii, jak i w krajowych porządkach prawnych – zasada powagi rzeczy osądzonej. W rzeczywistości bowiem w celu zapewnienia stabilności prawa i stosunków prawnych, jak też prawidłowego administrowania wymiarem sprawiedliwości istotne jest, aby orzeczenia sądowe,

które stały się ostateczne po wyczerpaniu przysługujących środków zaskarżenia lub po upływie przewidzianych dla tych środków terminów, były niewzruszalne (wyroki: z dnia 3 września 2009 r., *Fallimento Olimpiclub*, C-2/08, EU:C:2009:506, pkt 22 i przytoczone tam orzecznictwo; z dnia 11 września 2019 r., *Călin*, C-676/17, EU:C:2019:700, pkt 26).

- 65 W tym względzie z utrwalonego orzecznictwa wynika, że prawo Unii nie nakłada na sąd krajowy obowiązku wyłączenia stosowania krajowych przepisów proceduralnych przyznających w szczególności powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu, nawet jeżeli pozwoliłoby to na usunięcie naruszenia przepisu prawa Unii, niezależnie od jego charakteru (zob. podobnie wyrok z 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 68).
- 66 W konsekwencji prawo Unii nie wymaga, aby w celu uwzględnienia wykładni odpowiedniego przepisu tego prawa przyjętej przez Trybunał krajowy organ sądowy był co do zasady zobowiązany do zmiany swojego orzeczenia mającego powagę rzeczy osądzonej (wyrok z dnia 11 września 2019 r., *Călin*, C-676/17, EU:C:2019:700, pkt 28).
- 67 W każdym razie należy przypomnieć, że zasada odpowiedzialności państwa członkowskiego za szkody wyrządzone jednostkom wskutek mogącego mu zostać przypisane naruszenia prawa wspólnotowego jest nierozdzielnie związana z systemem traktatu, niezależnie od tego, czy powód naruszenia może zostać przypisany władzy ustawodawczej, sądowniczej czy administracyjnej (wyrok z dnia 30 września 2003 r., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 30, 32).
- 68 W obliczu zasadniczej roli, jaką pełni władza sądownicza w ochronie praw, jakie jednostki czerpią z norm Unii, pełna skuteczność tych norm zostałaby zakwestionowana, a ochrona praw, jakie ustanawiają, uległaby osłabieniu, gdyby była wykluczona możliwość uzyskania przez jednostki, pod pewnymi warunkami, naprawienia szkody wyrządzonej im w związku z naruszeniem prawa Unii przez orzeczenie sądu państwa członkowskiego orzekającego w ostatniej instancji (wyrok z dnia 30 września 2003 r., *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, pkt 33).
- 69 Ponadto, ze względu w szczególności na okoliczność, że naruszenia wywodzonych z prawa Unii praw w orzeczeniu, które stało się prawomocne, zwykle nie można już naprawić, podmioty prawa nie mogą być pozbawione możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności państwa w celu uzyskania w ten sposób sądowej ochrony swoich praw uznanych przez prawo Unii (wyrok z dnia 24 października 2018 r., *XC i in.*, C-234/17, EU:C:2018:853, pkt 58).
- 70 I tak z wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wynika, że w postępowaniu głównym *Telecom Italia* wniosła przeciwko państwu włoskiemu skargę z tytułu odpowiedzialności cywilnej za niewłaściwe wykonywanie funkcji sądowych oraz że *Corte d'appello di Roma* (sąd apelacyjny w Rzymie) uwzględnił wniesioną skargę, stwierdzając, że *Consiglio di Stato* (rada stanu) w sposób oczywisty naruszył prawo Unii.
- 71 Uwzględniając całość powyższych rozważań, na pytanie drugie trzeba odpowiedzieć, iż wykładni prawa Unii należy dokonywać w ten sposób, że nie zobowiązuje ono sądu krajowego do odstąpienia od stosowania krajowych przepisów proceduralnych przyznających powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu sądowemu, nawet jeżeli umożliwiłoby to zaradzenie naruszeniu przepisu prawa Unii, co nie wyklucza możliwości pociągnięcia państwa do odpowiedzialności przez zainteresowane podmioty w celu uzyskania w ten sposób ochrony prawnej ich praw uznanych przez prawo Unii.

W przedmiocie kosztów

- ⁷² Dla stron w postępowaniu głównym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed sądem odsyłającym, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) Wykładni art. 22 ust. 3 dyrektywy 97/13/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 10 kwietnia 1997 r. w sprawie wspólnych przepisów ramowych dotyczących zezwoleń ogólnych i indywidualnych w sektorze usług telekomunikacyjnych należy dokonywać w ten sposób, że stał on na przeszkodzie przepisom krajowym przedłużającym obowiązywanie, w odniesieniu do roku 1998, nałożonego na przedsiębiorstwo telekomunikacyjne będące posiadaczem istniejącego w dniu wejścia w życie tej dyrektywy zezwolenia zobowiązania do uiszczenia opłaty obliczonej na podstawie obrotu, nie zaś jedynie na podstawie kosztów administracyjnych wydawania, zarządzania, kontroli i wdrożenia systemu zezwoleń ogólnych i indywidualnych.
- 2) Wykładni prawa Unii należy dokonywać w ten sposób, że nie zobowiązuje ono sądu krajowego do odstąpienia od stosowania krajowych przepisów proceduralnych przyznających powagę rzeczy osądzonej orzeczeniu sądowemu, nawet jeżeli umożliwiłoby to zarządzenie naruszeniu przepisu prawa Unii, co nie wyklucza możliwości pociągnięcia państwa do odpowiedzialności przez zainteresowane podmioty w celu uzyskania w ten sposób ochrony prawnej ich praw uznanych przez prawo Unii.

Podpisy